Archive of SID

پژوهشي

مجله دانشگاه علوم پزشكي مازندران
دوره پانزدهم شماره 50 بهمن و اسفند سال 1384 (21- 15)

بررسي باليني اثرات ضد ديسمنوره قطره ويتاگنوس

زهره شاه حسيني(M. Sc.)*+ غلامرضا امين(M. Sc.)** محمد حسين صالحي سورمقي(M. Sc.)**
ماه منير دانش(M. Sc.)* كبرا عابديان(M. Sc.)***

چكيده

سابقه و هدف: قاعدگي دردناك يا ديسمنوره يكي از بيماري هاي شايع زنان و علت اصلي مراجعه به كلينيك هاي زنان است كه سبب اتلاف وقت و مشكلات متعدد براي دختران و زنان مي شود. اين مطالعه تأثير قطره ويتاگنوس و مقايسه آن با دارونما را در درمان ديسمنوره اوليه بررسي مي‌كند.

مواد و روش‌ها: در اين مطالعه تجربي دو سوكور، 60 دانشجوي دانشگاه علوم پزشكي مازندران، مبتلا به قاعدگي دردناك اوليه، به طور تصادفي در دو گروه 30 نفره دارو و دارونما قرار گرفتند. به هر گروه روزانه 40 قطره ويتاگنوس و يا دارونما به مدت 3ماه داده شد. جهت گردآوري اطلاعات از پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده استفاده شد و در پايان ماه اول، دوم و سوم پس از درمان شدت درد و علائم همراه ثبت گرديد.

يافته‌ها: نتايج پژوهش نشان داد كه شدت درد در گروه تجربي به ميزان 70 درصد كاهش يافت.

استنتاج: قطره ويتاگنوس مي‌تواند به عنوان يك داروي مؤثر با كم‌ترين عوارض جانبي براي درمان ديسمنوره اوليه مورد استفاده قرار گيرد.

واژه‌هاي كليدي : ديسمنوره، ويتاگنوس، داروي گياهي

مقدمه

ديسمنوره يك واژه يوناني براي توصيف انقباضات دردناك عضلات رحمي در طي قاعدگي و يكي از شايع‌ترين بيماري‌هاي زنان مي‌باشد. نيمي از دختران در دوران قاعدگي درد خفيفي دارند و 10 درصد از آنها به مدت يك تا سه روز در هر ماه كاملاً به استراحت مطلق نياز دارند و توانايي خود را براي انجام كارهاي روزمره از دست مي‌دهند. ديسمنوره به عنوان بزرگ ترين علت غيبت از مدرسه و محل كار منجر به تلف شدن ميليون‌ها ساعت كار مفيد مي‌شود(1،2).

علاوه بر مشكلات اقتصادي، ديسمنوره بر روابط اجتماعي نيز تأثير مي‌گذارد. در اين دوران زنان براي انجام كارهاي خانه كم حوصله هستند و تغييرات خلقي كه ايجاد مي‌شود روي روابط آنان با همسر و فرزندانشان تأثير مي‌گذارد(3).

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]

www.SID.ir

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

* كارشناس ارشد مامايي، اعضاي هيئت علمي(مربي) دانشگاه علوم پزشكي مازندران + * ساري : بلوار خزر- دانشكده پرستاري مامائي نسيبه
** اعضاي هيئت علمي دانشكده داروسازي دانشگاه علوم پزشكي تهران *** كارشناس ارشد مامايي دانشگاه علوم پزشكي مازندران
E تاريخ دريافت : 83/10/30 تاريخ ارجاع جهت اصلاحات : 84/1/22 تاريخ تصويب: 84/8/25

بيماري‌هاي زنان است. گرچه تاكنون روش‌هاي مختلف درماني به‌منظور رفع اين مشكل پيشنهاد گرديده اما موفقيت قابل توجهي در بسياري از روش‌ها حاصل نگرديده است. مضافاً بر اين كه عوارض جانبي تعدادي از درمان هاي دارويي نبايد از نظر دور نگاه داشته شود و تعدادي از افراد نيز تمايل به استفاده از دارو ندارند.

داروهاي مهار كننده پروستاگلندين‌ها و داروهاي هورموني (5و4و1)، داروهاي توكوليتيك (8-6) ويتامين‌ها و مكمل هاي غذايي(9)، طب سوزني(10)، طب فشاري (11)، آب درماني(12)، تكنيك‌هاي آرام‌سازي و هيپنوتيزم (13).جهت بهبود ديسمنوره پيشنهاد شده است.

از روش هاي نوين طبيعي درماني، داروهاي گياهي است كه از سال ها پيش براي درمان تعدادي از بيماري‌هاي زنان مانند؛ سندرم پيش از قاعدگي، قاعدگي هاي نامنظم، علايم يائسگي و دردهاي قاعدگي پيشنهاد شده است (16-14).

از جمله داروهاي گياهي كه در درمان اختلالات قاعدگي كاربرد دارد قطره اي گياهي با نام ژنريك «ويتاگنوس» و تركيبي بر گرفته از گياه ويتكس (گياه پنج انگشت، گياه زنان) مي باشد. اين گياه بومي نواحي مديترانه‌اي، آسياي مركزي، ايتاليا، آلمان و در ايران نيز بومي مي‌باشد و داراي سابقه طولاني در گياه درماني و طب سنتي اكثر نقاط جهان را دارد(17). پزشكان يونان باستان از آن جهت تسهيل زايمان و كنترل خونريزي بعد از زايمان استفاده مي كردند. همچنين الكندي و سمرقندي دو دانشمند ايراني در حدود 800 سال قبل آن را به عنوان بهبود دهنده بيماري‌هاي زنان معرفي كرده اند(18). مادائوس در آلمان(1930) گزارش‌هايي از اثرات درماني گياه ويتكس انتشار داد و دارويي به نام آگنوليت از آن تهيه نمود كه جهت مصرف در اختلالات قاعدگي و يائسگي مورد استفاده مي باشد و در سال 1996 در كتاب رسمي داروسازي در آلمان ثبت شد. در سال 1986 محققين امريكايي و كانادايي داروي گياهي ويتكس را به عنوان تركيبي گياهي و به منظور متعادل كننده هورمون هاي بدن زنان و رفع اختلالات قاعدگي‌ويائسگي به بازار دارويي عرضه نمودند(19و18).

در ايران نيز(1370) تحقيقاتي در مورد گياه شناسي، كشت، فارماكوگنوزي و تهيه آن شروع شد و از سال 1375 دارويي به نام «ويتاگنوس» توليد و به بازار دارويي ايران ارائه گرديد. عوارض جانبي اين دارو بسيار كم و شامل اختلالات مختصر دستگاه گوارش، راش‌هاي پوستي مختصر و خارش در 2درصد از مصرف كنندگان مي باشد(20).

مطالعات اخير نقش ويتاگنوس را در درمان تعدادي از اختلالات و بيماري هاي زنان از جمله سندرم پيش از قاعدگي، علايم همراه با يائسگي، دردهاي

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

پستاني و اختلالات ترشح پرولاکتين به اثبات رسانده است (21 تا 28). اين گياه داراي اثراتي دپامينرژيك بوده و ترکيبات مهم آن و خصوصاً اسانس گياه با اثر بر روي محور هيپوتالاموسي - هيپوفيز اثرات خود را اعمال مي کند و سبب کاهش ترشح FSH و آزاد شدن LH و افزايش سطح پروژسترون مي شود. در حقيقت اثرات فيزيولوژيك - فارماکولوژيك اين دارو سبب مي شود که بدن انسان به طور طبيعي، کاهش يا افزايش هورموني را متعادل نمايد (30و29و25).

ازآنجايي که مطالعه اي در مورد اثرات ويتاگنوس بر تخفيف درد ديسمنوره گزارش نشده است. هدف از اين مطالعه، بررسي اثر قطره ويتاگنوس بر روي تخفيف شدت درد قاعدگي هاي دردناك اوليه مي باشد.

مواد و روشها

در اين مطالعه تجربي دو سوکور، 60 دانشجوي دانشگاه علوم پزشکي مازندران مبتلا به حداقل درجه 2 ديمنسوره اوليه که واجد شرايط ورود به مطالعه بودند و از نظر سن، رشته تحصيلي، سن اولين قاعدگي، کيفيت و شدت دردهاي قاعدگي و مدت و شدت خونريزي ماهيانه همسان شده بودند، به طور تصادفي در دو گروه مورد و شاهد قرار گرفتند.

ابزار جمع آوري اطلاعات شامل: پرسشنامه سه قسمتي فرم انتخاب نمونه، فرم مشخصات دموگرافيك، تاريخچه قاعدگي‌ها، جدول ارزيابي شدت درد و ساير علايم همراه با ديسمنوره از قبيل سردرد، تهوع و استفراغ، دفع لخته، تغييرات خلق و خوي و مقياس ديداري درد جهت سنجش شدت درد بود.

به منظور تعيين اعتبار علمي پرسشنامه از روش اعتباري محتوي استفاده شد. در خصوص مقياس ديداري درد لازم به ذکر است که اين مقياس عبارت است از خطي به طول 10 سانتي متر که ابتدا و انتهاي آن با اعداد صفر و ده درجه‌بندي شده است به نحوي که صفر نشانه عدم وجود درد و 10 معادل شديدترين دردي است که فرد ممکن است تجربه نمايد. اين ابزار مقياسي استاندارد بوده و روايي و پايايي آن طي مطالعات متفاوت به اثبات رسيده است (13).

داروي ويتاگنوس مورد استفاده قطره اي 30 ميلي‌ليتري حاوي 9-8 درصد عصاره ميوه گياه زنان (Vitex Agnus Castus) در محلول هيدروالکلي با شماره سري 7801 محصول لابراتوار داروسازي پورسينا بود. قطره دارونما ساخت همين لابراتوار بوده و با استفاده از پايه اصلي ويتاگنوس و بدون استفاده از عصاره گياه پنج انگشت تهيه شده و از نظر ظاهري شبيه به داروي اصلي مي باشد.

پس از اطلاع رساني اوليه در خصوص کليات طرح و جلب همکاري افراد داوطلب، افراد واجد شرايط ورود به مطالعه با استفاده از فرم انتخاب نمونه، انتخاب شدند. سپس فرم پرسشنامه و جدول ارزيابي شدت درد با استفاده از مقياس ديداري درد و علايم همراه با آن قبل از شروع درمان، توسط واحدهاي مورد پژوهش تکميل گرديد و به هر کدام از افراد بر حسب زوج يا فرد بودن شماره پرسشنامه 6 قطره ويتاگنوس و يا 6 قطره دارونما داده شد و

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

به نمونه‌ها توصيه شد كه از اولين روز قاعدگي 40 قطره از تركيب داده شده را به مدت 3 ماه روزانه، ممتد و صبح ناشتا مصرف نمايند و از هيچ داروي كمكي ديگري براي تخفيف علايم ديسمنوره استفاده ننمايند. با توجه به اين كه ورود به اين مطالعه كاملاً داوطلبانه بوده و توجيه افراد در خصوص طرح و درخواست همكاري صورت گرفته بود لذا تماس هاي مكرر با نمونه ها نشان دهنده مصرف منظم دارو طي دوره درمان بوده در انتهاي دوره قاعدگي اول، دوم و سوم پس از درمان شدت درد و علايم همراه با قاعدگي مورد ارزيابي قرار گرفت.

جهت تجزيه و تحليل آماري آزمون‌هاي تي، تي زوج شده و كاي‌دو تحت نرم افزار SPSS استفاده شد.

يافته‌ها

نتايج مطالعه نشان داد ميانگين سني نمونه‌هاي گروه مورد و شاهد به ترتيب1/4± 22/3 و1/6± 22/2 سال بود و تفاوت آماري معني‌داري بين دو گروه وجود نداشت. جدول شماره 1 ميانگين سن، سن منارك و سن شروع ديسمنوره را در واحدهاي مورد پژوهش نشان مي دهد.

جدول شماره 1: ميانگين سن، سن منارك و سن شروع ديسمنوره در نمونه‌هاي دو گروه مورد و شاهد

گروه / ميانگين	مورد n=30	شاهد n=30	P
سن	± 1/4 22/3	± 1/6 22/2	0/05 >
سن منارك	13/1 ± 1	± 0/9 13/2	0/05 >
سن شروع ديسمنوره	1/5 15/1±	1 ± 15/4	0/05 >

جدول شماره 2 نشان مي دهد كه بين مدت و شدت خونريزي دو گروه تفاوت معني‌داري وجود ندارد (P >0/05).

جدول شماره2: توزيع فراواني نمونه‌هاي مورد پژوهش برحسب مدت و شدت خونريزي در دو گروه مورد و شاهد

گروه / فراواني	مورد n=30 تعداد (درصد)	شاهد n=30 تعداد (درصد)
مدت خونريزي(روز) 3-4	4(13)	8(27)
5-6	8(27)	8(27)
≥ 7	18(60)	14(46)
شدت خونريزي متوسط	22(74)	24(80)
شديد	8(26)	6(20)

ساير علايم همراه با ديسمنوره قبل از شروع درمان در نمونه‌ها عبارت بوده از؛ خستگي و بي حوصلگي (87 درصد)، دفع لخته (73 درصد) تهوع (87درصد)، استفراغ (63 درصد)، اسهال (12درصد) كه در دو گروه شاهد و مورد همگن بود.

ميانگين شدت درد در در دو گروه تفاوت معني داري نداشت اما طي ماه‌هاي اول، دوم و سوم بعد از درمان، اين تفاوت معني دار شد، جدول شماره 3.

جدول شماره 3: مقايسه ميانگين شدت درد قبل و بعد از درمان و در نمونه‌هاي دو گروه مورد و شاهد

گروه / شدت درد	مورد n=30	شاهد n=30	P
قبل از درمان	± 1/5 7/9	± 1/1 7/4	0/05 >
يك ماه پس از درمان	± 1/2 3/1	7/2 ± 1	0000
دو ماه پس از درمان	0/8 2/5±	7 ± 1	0000
سه ماه پس از درمان	0/6 2/3±	7 ± 0/8	0000

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

نتایج نشان داد که شدت درد در اولین سیکل درمان 60 درصد کاهش یافت و این کاهش شدت درد تا پایان ماه سوم مصرف دارو، به 70 درصد رسید. در حالي که اين‌کاهش درگروه کنترل دراولین ماه مصرف1/2 درصد بود و تا پایان ماه سوم حداکثر به میزان 6 درصد کاهش یافت. یافته‌هاي پژوهش نشان داد که تفاوت معني‌داري در میانگین شدت درد نمونه‌هاي با دیسمنوره درجه 2 و 3 قبل و بعد از درمان وجود نداشت.

همچنین نتایج نشان داد که ویتاگنوس بر بعضي از علایم همراه با دیسمنوره مانند، خستگي، بي‌حوصلگي، تهوع و استفراغ و دفع لخته اثرات کاهشي و تخفیفي داشته است ($P< 0/05$). اما در خصوص اثرات درماني آن بر اسهال و لرز همراه با دیسمنوره به دلیل کاهش تعداد نمونه‌هایي که مشکلات فوق را ذکر کرده بود. آزمون‌هاي آماري انجام نگرفت.

همچنین دو نفر از افراد مورد مطالعه به دلیل تهوع در حین مصرف دارو از مطالعه خارج شدند.

بحث

یافته‌هاي پژوهش نشان داد که ویتاگنوس طي 3 ماه درمان مي‌تواند منجر به کاهش شدت دردهاي قاعدگي شود. Schellenberg (2001) در نوعي کارآزمایي بالیني در « درمان سندرم پیش از قاعدگي با عصاره میوه گیاه ویتکس» به مدت 3 ماه مشاهده کرد که در 52درصد از گروه مورد در مقایسه با 24 درصد از گروه شاهد علایم این سندرم تخفیف پیدا کرده(31). همچنین در مطالعه‌اي که (1997) تأثیر ویتکس را بر سندرم پیش از قاعدگي با ویتامین B_6 مقایسه نمودند میزان بهبودي مصرف کنندگان ویتکس دو برابر مصرف کنندگان B_6 بود(23).

به نظر مي‌رسد نقش اصلي گیاه ویتکس در درمان برخي از بیماري هاي زنان، از طریق تأثیر آن بر هورمون‌ها مي‌باشد.بررسي‌ها نشان دادکه ترکیبات مهم و خصوصاً اسانس گیاه‌که شامل فلانویدها (کاستیسین)، ایروئید گلیکوزیدها (آکوبین و آگنوزید) و روغن‌هاي فرار مي باشد مستقیماً بر غده هیپوفیز به‌خصوص بخشي که LH را ترشح مي نماید تأثیر نموده و منجر به افزایش سطح پروژسترون مي گردد و اختلالاتي که به نوعي مي تواند ناشي از افت هورمون ها در اواخر سیکل قاعدگي باشد همانند سندرم پیش از قاعدگي و دیسمنوره را تعدیل مي‌نماید(19،17).

تأثیر ویتاگنوس از طریق تعدیل هورمون هاي زنانه طي مطالعات دیگر نیز به اثبات رسیده است مطالعه Milewiez بر روي 52 زن با هیپرپرولاکتینمي نشان داد که این ترکیب مي تواند مقادیر پرولاکتین را به اندازه هاي طبیعي برگرداند (26). این اثر در مطالعاتي که بر روي موش‌ها انجام شده نیز ثبات رسیده است چست بري (پنج انگشت) آزاد شدن پرولاکتین از سلول هاي هیپوفیز را احتمالاً به واسطه اتصال به گیرنده هاي دو پامین متوقف مي نماید که این اثر وابسته به دوز مي باشد(32). در این مطالعه بیشترین اثرات درماني در پایان سیکل سوم درمان حاصل شده به‌نحوي‌که میانگین شدت درد قبل از درمان از 7/9 به 3/1 (در پایان سیکل اول درمان)، 2/5 (پایان سیکل دوم درمان)

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

و 2/3 در پايان سيكل سوم درمان رسيد. لازم به ذكر است گرچه اثرات ويتكس از 10روز پس از مصرف آغاز مي شود ولي جهت رسيدن به اثر قابل قبول سه ماه وقت لازم است و حداكثر اثر، در طي 6 ماه يا بيشتر حاصل خواهد شد(20). چنان‌چه يافته هاي مطالعه Dittmar نشان داد كه علايم ناشي از سندرم پيش از قاعدگي بعد از 166 روز درمان در 90درصد از نمونه ها به طور كامل تخفيف و در 10 درصد باقي مانده نيز بعد از 25 روز به طور متوسط اثرات بهبودي ظاهر مي‌گردد(22).

نتايج اين مطالعه نشان داد كه اين روش درماني سبب كاهش تهوع و استفراغ، كاهش دفع لخته و بهبود تغييرات خلق و خوي همراه با قاعدگي هاي دردناك در گروه دارو در مقايسه با دارونما شده است. بررسي ديباجي نيز نشان داد كه گياه ويتكس مي تواند علايم همراه با يائسگي مانند گرگرفتگي، بي خوابي و اضطراب، خلق افسرده و سوزش ادرار را به ميزان زيادي‌كاهش‌دهد(33).

با توجه به يافته هاي اين بررسي توصيه مي‌شود كه مطالعات بيشتري در خصوص اثرات قطره ويتاگنوس بر روي تخفيف علايم ديسمنوره و با طول درمان بيشتر طراحي گردد تا در صورت تأئيد اثرات درماني مثبت آن، اين تركيب كه در بازار دارويي موجود بوده در درمان قاعدگي‌هاي دردناك مورد توجه قرار گيرد. و نيز پيشنهاد مي‌شود با توجه به اين كه تعدادي از مصرف‌كنندگان از طعم و مزه تلخ گياه و متعاقب آن تهوع و استفراغ خفيف شاكي بوده اند لذا در صورت امكان تغييراتي از نظر فارماكولوژي در تركيب فعلي داده شود تا اين عارضه به حداقل برسد.

فهرست منابع

1. Janathane S. Berek. ***Novak's Textbook of Gynecology*** 13th edition, 2002.
2. Kennedy S. "Primary dysmenorrehea". ***Lancent***, 1997; 19: 34 (9059), P: 11116.
3. Wood C. ***Hand book of psychosomatic obstetrics and Gynecology***. 1993.
4. Daniel L, Clarke – Pearson M. Yousoff Dawood. ***Green's Gynecology***. Fourth edition. 1990.
5. Kenneth Y, Ryan, Ross S Berkowitz. ***Kistner's Gynecology***. Seventh edition, 1999.
6. Gokhale L.B, "Curative Treatment of primary (Spasmodic) dysmenorrhea". ***I ndian J med Res.*** 1996; 103: 227-231.
7. Kostrzewska A, Laudanski T, Batra S. "inhibition of contractile responses of human myometrium and intramyometrial arteries by potassium channel openers". ***ACTA obsteteic*** Gynecol scand. 1996; 75 (10): 886-891.
8. Anna K. Tedeusz L. Satish B. "Potent inhibition by tamoxifen of spontaneous and agonist induced contraction of the human myometrium and intramyometrial arteries".***J obst Gynecol***. 1997;176: 381-6.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]

www.SID.ir
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

9. امامقلي خوشه چين، ت. « بررسي اثر ويتامين E در درمان ديسنوره اوليه».
1377 –

10. Wilson M, Farquhar C, Kennedy S, et al. "***Transcutaneous electrical nerve stimulation and acupuncture for primary dysmenorrhea". Cochrane library*** 2000; 4.

11. سيد آقاميري، زهرا بيگم. « بررسي تأثير طب فشاري بر شدت درد قاعدگي دردناك اوليه در دختران دانشجوي ساكن خوابگاه هاي دانشگاه علوم پزشكي مازندران».
.1377 .

12. كاظمي، اشرف. « بررسي اثر پرنوشي بر شدت درد ديسنوره اوليه».
.1379 .

13. Maccoffery,Margo."***pain",clinical manual for nursing practice. first edition***. 1989.

14. امين زاده، شهرام. « درمان گياهي تنش هاي پيش از قاعدگي».
شماره 29، صفحات 49-44.

15. سودي، مليحه. « بررسي اثر اسانس رازيانه در درمان ديسمنوره اوليه
1378 ،

16. صمصام شريعت، سيدهادي، معطر، فريبرز. «
». چاپ هفتم. انتشارات روزبهاني، 1376.

17. K. Schnaubelt. "Essential oil therapy according to tradition chinese medical concepts". ***International Journal of Aromatherapy.*** 2005; 15(2): 98-105.

18. مير حيدري، حسن. معارف گياهي،) جلد ششم. 1377.

19. HHp: // ***WWW. Health well. Com*** / health notes/ Herb/ vitex.com

20. مجردي، رضا. گياه – چاپ اول – انتشارات بهار 1383.

21. W. Wultke, H. Jarry, V. Christoffel and et al. " chaste tree (vitex agnus-castus) – Pharma cology and clinical indications". ***Phyto medicine***, 2003; 10(4): 348-357.

22. Dittmar FW, Bohnert KJ, et al. "premanstural synderom: treatment with a phytopharma ceuthical". ***Tw Gynakal*** 1992; 5: 60-68.

23. Lauritzen CH, Reuter HD, Repge R, et al. "treatment of premenstural tenson syndrom with vitex agnus castus: controlled, Double blind study versus pyridoine. ***Phytomed*** 1997; 4: 183-9.

24. Sliutz G, Speiser P, et al. "Agnus Castus extracts in Lnhibit prolactin secretion of a pituitary cells". ***Horm metal*** Res 1993; 25: 253-5.

25. Bohnert KJ. " The use of vitex agnus castus for hyperprolactinemia. ***quart rev Nat med***. 1997 Spring : 19-21.

26. Milewicz A, et la. "vitex agnus castus extracted in the treatment of luteal phase defect due to latent hyperprolactinemia". ***German Journal of Auzneim, Forsch Drug – Res.*** 1993; 43(7): 752-756.

27. Halaska M, Raus R, Beles P, martan A, et al. "Therapy of cyclicbreast pain with vitex agnus - Castus extract. ***English***

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]

www.SID.ir
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

Journal of Creska – Gqnekal. 1998; 63(5): 383-392.

28. Antolic –A, Pepelijnjak – S, Kustrak – D. "Antibacterial and Antifungeal activites of the Vitex agnus – Castus – extracts". ***English Jour of Acta – pharm***. 1996; 46 (3): pp: 201-206.
29. Barbara chopin Lucks RA. "Vitex agnus castus essential oil and menopausal balance:a research update".***Complementary therapies in Nursing and Midwifery.*** 2003; 9(3):157-160.
30. J. Liu, J.E. Burdette, Y. sun and et al. "Isolation of linoleic acid as an estrogenic compound from the fruits of vitex agnus castus (Chaste – berry)". ***Phyto medicine***, 2004; 11(1): 18-23.
31. Schellen berg. R. "Treatment for the premenstural syndrom with agnus castus fruitex tract: Prospective randomized, Placebo controlled study". ***BMJ***, 2001; 322 (7279): 134-137.
32. Volkor, Schulz. Roundolf, Hanzel. Varro E, Taylor. "***Rational Phytotherapy***". Third edition, Springs USA, 1998; PP: 240.
33. دیباچي زهرا. « اثر قطره ویتاگنوس در درمان علایم بعد از یائسگي در مقایسه با دارونما ». 1379

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-11]

www.SID.ir
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com